

Balance og udvikling i hele kommunen

Med **Erik Lauritzen** som borgmester

Valgprogram 2017

Indholdsfortegnelse

Forord v/ borgmester Erik Lauritzen	3
Indledning.....	4
Hvilke værdier skal det kommunale system bygge på?	4
Hvor er der særlig grund til at tænke på tværs af både fag og organisation?	6
Forebyggelse.....	6
Sundhed.....	7
Fritid og kultur	7
Mennesker, som er sårbare.....	8
Teknik og miljø.....	9
Hvilke værdier ønsker vi, at der lægges vægt på i de livsfaser, vi alle går igennem?	10
Børn	10
Daginstitutioner og dagpleje	10
Folkeskolen	11
Unge	12
Erhvervsaktive	13
Seniorer og ældre	14
Erhverv.....	15
Erhvervslivet	15
Turisme	16

Forord v/ borgmester Erik Lauritzen

I de sidste fire år har den socialdemokratisk ledede flertalsgruppe i byrådet, gennem et godt samarbejde, opnået en række solide resultater for hele Sønderborg Kommune. Siden vi overtog ledelsen af kommunen har fokus været på, at rette op på skaderne fra flere års nedskæringer, og dermed nedslidning af kommunen. Et stop for besparelser på kernevelværdien, og endelig investeringer i udvikling og vækst.

Vi har i perioden effektiviseret kommunens drift løbende, men det har været afgørende for os, at det er reelle effektiviseringer og ikke som tidligere direkte nedskæringer på servicen. En meget målrettet indsats på arbejdsmarkedsområdet og i jobcenteret, har flyttet rigtig mange mennesker fra passiv forsørgelse til en meningsfuld tilværelse med job eller uddannelse. Det har frigjort økonomiske ressourcer, som har givet nye muligheder på andre områder. Med en styrket økonomi har vi kunne tilføre ældreområdet, og det sociale område, de nødvendige ressourcer for at forbedre servicen, og imødegå et stigende antal brugere. Senest har vi tilført børn og skoleområdet ekstra ressourcer til kvalitetsudvikling. Vi vil give børnene en bedre start på livet. For at rette op på en slidt kommune har vi tilført store beløb til etablering og vedligehold af bygninger, veje, stier og grønne områder. Og selvom der stadig er "huller", så ses det tydeligt.

I de seneste fire år er der skabt ny optimisme i erhvervslivet og der investeres overalt. Det er lykkedes at skabe en helt ny partnerskabsånd mellem kommunen og private aktører. Kommunalt har vi sat skub i udviklingen med bl.a de store byggerier på havnen i Sønderborg, opstart af ferieresort Nordals, etablering og drift af et nyt Vækstråd, ombygninger i Alsion for nye uddannelser, skolebyggerier i Sottrup og Nybøl. Projektering af store investeringer i Gråsten iform af Ahlmannsparkens udvidelse, sundhedshus og nyt Ulsnæscenter, udvikling af turistfaciliteter ved Gråsten slot.

Helt afgørende for udviklingen er, at vi fastholder og får nye uddannelser i kommunen. Seneste eksempel er det partnerskab, vi har indgået med Region Syddanmark, Syddansk Universitet, Linak og Danfoss om at etablere et center for industriel elektronik, som en del af Alsion, så vi kan få nye, dygtige ingeniører til vores lokale produktionsvirksomheder.

Det går den rigtige vej for vores kommune. I 2016 oplevede vi for første gang siden 2008 befolkningsvækst. Kurven er knækket. Sidste år oplevede vi for første gang i seks år, at fødselstallet igen steg. Men den positive udvikling sker ikke af sig selv, og vi er langt fra i mål. Vi skal videre. Det kræver politisk handling, bredt samarbejde og ikke mindst et stærkt fokus på både en tryk velfærd og nye arbejdspladser. I dette valgprogram giver vi vores bud på, hvordan vi fortsat har en kommune i balance. Hvordan vi sikrer gode dagtilbud, skoler og ældreomsorg i hele kommunen, og hvordan vi kan være med til at skabe nye job, vækst og muligheder i alle dele af vores kommune.

Vi fortæller i programmet her om vores værdier, som vi styrer ud fra, og vi giver nogle konkrete bud på, hvordan vi kan skabe vækst, tryk og fremgang for de mange. Frem mod valget den 21. november vil der på de forskellige politikområde blive formuleret forslag til nye indsatser. De vil være mere konkrete men tage udgangspunkt i nærværende valgprogram.

God læselyst.

Erik Lauritzen
borgmester

Indledning

Valgprogrammet er stykket sammen af input fra medlemmer og politikere. Valgprogrammet lægger vægt på de værdier, vi som socialdemokrater tager politisk udgangspunkt i.

Først beskrives hvilke værdier, vi mener den kommunale organisation skal bygge på. Politikområderne er herefter beskrevet, opdelt i borgernes livsfaser (børn, unge, erhvervsaktive og seniorer), samt et afsnit om erhvervs politik og regionssamarbejde.

Politikområderne afsluttes med en opstilling af de ønsker for nye tiltag, som medlemmer og politikere har beskrevet.

Årsagen til, at vi deler politikken op i livsfaser, er ønsket om at påpege de fokusområder, de forskellige aldersgrupper refererertil.

Programmet skal danne udgangspunkt for kandidaternes prioriteringer af valgtemaer, som skal bruges i valgkampen, plus det valgmateriale, der efterfølgende skal udarbejdes.

Hvilke værdier skal det kommunale system bygge på?

Som socialdemokrater ønsker vi, at kommunen skal være et stærkt demokratisk funderet fællesskab, hvor vi tager hånd om hinanden.

Det betyder, at vi ikke ønsker at udlicitere opgaver, som er vigtige for fællesskabet, og hvor dendemokratiske indflydelse er grundlæggende.

Vi ønsker at kommunen er det fællesskab, der er med til at give alle mulighed for at få et godt liv.

Samtidig mener vi, at fællesskabet kun fungerer, hvis alle er ansvarlige og solidariske i forhold til fællesskabet.

Alle borgere skal føle, at de er en del af kommunen. Alle skal vide, at de både har pligter og rettigheder.

Som socialdemokrater vil vi have særlig fokus på de borgere, som har det svært og har brug for ekstra hjælp til at skabe rammerne for det gode liv. Det handler både om at hjælpe menneskeligt og økonomisk.

For at kunne hjælpe dem, der har det svært, er det nødvendigt at stille krav til de borgere, der har ekstra ressourcer. Vi mener, at de ressourcestærke har et særligt ansvar for at være med til at sikre, at alle får mulighed for at skabe det gode liv.

Mange borgere vil gerne udføre frivilligt arbejde og hjælpe, hvor de kan. Der skal derfor skabes rammer i det kommunale system, som bakker op om det frivillige arbejde. Rammerne skal sikre, at det ikke forventes, at de frivillige skal løse opgaver, som er medarbejdernes opgaver.

Vi ønsker at kommunen er det fællesskab, som forstår alle, kan rumme alle, og hele tiden tager udgangspunkt i, at det kommunale system er sat i verden for at hjælpe kommunens borgere.

Økonomien er vigtig på den måde, at der skal være styr på økonomien. Der skal hele tiden være fokus på at skabe råderum i økonomien både på kort og lang sigt, så det er muligt at gennemføre den politik, vi står for. Det betyder, at der skal være balance mellem udgifter og indtægter, og at vi er parate til at prioritere i forhold til, hvad vi mener, der skal gennemføres på de forskellige politikområder.

Som socialdemokrater vil vi være meget opmærksomme på, at økonomi i sig selv ikke er målet, men midlet til at skabe gode rammer for både borgere og virksomheder. Det betyder, at kommunen som myndighed skal tage udgangspunkt i mennesket eller sagen, og ikke i økonomi.

For at blive endnu bedre til at kunne hjælpe som kommune, er det nødvendigt, at vi fortsat bliver endnu bedre til at arbejde på tværs af sektorer, forvaltninger og fag.

Både borgere og virksomheder er forskellige og har behov, som kræver, at det kommunale system arbejder på en måde, så der er sammenhæng i sagsbehandlingen på tværs af viden og forvaltninger.

Er der sammenhæng i sagsbehandlingen, vil det samtidig være med til at sikre, at både de ansattes ressourcer og de økonomiske ressourcer bliver brugt på den bedst mulige måde.

Som socialdemokrater ønsker vi, at fagligheden – udover at være en del af beslutningsprocessen – også skal i fokus i forhold til den enkelte medarbejder. Uden medarbejdernes faglige kompetencer, er det ikke muligt at løse alle de forskelligartede opgaver, som kommunen skal tage sig af.

For at kunne drage omsorg for medarbejderne og deres opgaveløsning, er det nødvendigt, at politikerne er klædt på til at tage stilling til de faglige konsekvenser af deres beslutninger. For at kunne dette, skal der være sammenhæng og gennemsigtighed både på tværs og op og ned i systemet. På den måde bliver politikerne i stand til at tage ansvar for den faglige løsning af opgaverne og prioritere i forhold til de økonomiske midler og personaleressourcer, der er til rådighed.

Læring skal i fokus hele vejen rundt i det kommunale system. Den faglige udvikling går hurtigt, og det er derfor hele tiden nødvendigt at hente ny viden og ændre på arbejdsgange m.m. Det kræver, at vi opbygger et system, hvor vi er sikre på, at den nye viden breder ud og bruges. Vi skal for eksempel have en kultur – og ikke mindst have arbejdsgange – omkring projekter og kurser, der betyder, at den nye viden, som indhentes, breder ud i organisationen og effektueres.

Respekt for opgaveløsningen og dermed fagligheden vil samtidig give tryghed for borgerne, som skal have kommunens hjælp. De skal kunne være sikre på, at få den bedste behandling og være sikre på, at myndighedsbeslutningerne er taget på baggrund af den rigtige viden.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi vil inddrage borgerne endnu mere end det sker i dag (aktivt medborgerskab).
- Vi vil politisk bede borgerne om at være solidariske, når der skal tages beslutninger, som vedrører

fællesskabet.

- Vi vil arbejde på fortsat at styrke medarbejdernes engagement ved at uddelegere ansvar og opgaver. Vi skal udnytte den faglige viden og de kompetencer, medarbejderne har.
- Vi skal fortsat arbejde med langtidsplanlægning på det økonomiske område, så vi har råderum til at forbedre den offentlige service.
- Vi skal fortsat have fokus på medarbejdernes kompetenceudvikling, så de er i stand til at løse de opgaver, som de bliver bedt om.
- Vi ønsker, at alle, der kommer i kontakt med det kommunale system, skal have en tovholder, som sikrer sammenhæng i sagsbehandlingen. Borgere skal opleve sammenhæng og ikke bureaukrati, dvs. mindre papir og mere handling.
- Vi vil sætte fokus på fagligheden i de politiske beslutninger, for på den måde at signalere, at der er tillid til, at medarbejderne har viden og kompetencer, som gør dem i stand til at løse de opgaver, de er ansat til.

Hvor er der særlig grund til at tænke på tværs af både fag og organisation?

I det kommunale system er der områder, hvor det er særligt vigtigt at tænke på tværs. Det drejer sig om:

- Forebyggelse
- Sundhed
- Fritid og kultur
- Mennesker, som er udsatte
- Teknik og miljø
- Boligområdet

Disse områder går på tværs af både livsfaser og politiske udvalg. Det er derfor vigtigt at tænke og arbejde på tværs af organisationen, så alle vinkler afdækkes, inden beslutningerne tages.

Det handler desuden om, at vi på de områder skal sikre os, at vi bruger både menneskelige og økonomiske ressourcer på den bedst mulige måde.

Forebyggelse

Efterhånden er der accept af, at det er vigtigere at forebygge i stedet for at behandle. Det gælder for alle områder på det kommunale område. Politisk skal der derfor på tværs være fokus på, at der fortsat tænkes forebyggelse i de tiltag, der sættes i gang.

Nøgleordet på området skal være tidlig indsats, så problemstillinger fanges, inden de når at vokse sig store og uoverkommelige.

Der er ligeledes accept af, at man ved at forebygge både kan opnå livskvalitet for borgerne og økonomiske fordele, hvilket bør fremme, at der tænkes i forebyggelse.

Forebyggelse kan desuden på nogle områder give økonomiske fordele på andre områder, end lige på det område, hvor forebyggelsestiltaget er besluttet og iværksat. Det gør det vigtigt at tænke på tværs.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi vil styrke den tidlige indsats.
- Vi vil hele tiden have fokus på, om vi har medarbejdere med de rigtige kompetencer i forhold til den tidlige indsats og forebyggelsen.

Sundhed

Sundhed er allerede i dag et fast punkt på mange dagsordener i det kommunale system. Det skal det fortsat være, for der er stadig ulighed i sundhed. Vi skal være sikre på, at sundhedsmæssige forhold er en del af de beslutninger, der tages. Sundhedsmæssige forhold skal dreje sig om både fysisk og psykisk sundhed.

Ligeledes skal der fortsat være fokus på, at vi som kommune er opmærksomme på borgernes sundhed og sørger for, at der er de relevante tilbud, som kan være med til at fastholde og øge borgernes sundhed. Vi mener, at mennesker, som føler sig sunde, har større chancer for at skabe sine egne rammer for det gode liv.

Sundhedscenteret er en central del af at fremme borgernes sundhed og skal fortsat være det. Ligeledes skal der fortsat være fokus på at indrette det offentlige rum, så det indbyder til fysisk aktivitet.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi vil forebygge, at unge mennesker lander i misbrug.
- Vi vil uddanne medarbejdere til at kunne spotte de borgere, der er ensomme. 13 % giver nemlig udtryk for at være ensomme. Ensomhed forringer livskvaliteten og forkorter livet. På den måde vil vi kunne tilbyde dem tiltag, der kan være med til at afhjælpe ensomheden.
- Vi vil inddrage de frivillige i forhold til at forebygge ensomhed.
- Vi vil anvende sunde og gerne lokale fødevarer i kantiner og på institutioner.
- Vi vil arbejde på at øge forbruget af økologiske produkter.

Fritid og kultur

Fritid og kultur er en vigtig del af det gode liv. Som mennesker har vi brug for at deltage i noget sammen og danne netværk med andre mennesker på tværs af alder og interesser. Derfor mener vi, at det er vigtigt at støtte op omkring fritidsaktiviteter og kultur.

Kulturområdet skal fortsat være et område, som er et vigtigt element i forhold til dannelse, læring og integration.

Sønderborg er allerede – og skal fortsat være – en kommune, hvor der er mange steder, man kan deltage i mange forskellige kulturelle arrangementer og fritidsinteresser.

Tilgængelighed er meget vigtigt for vores mødesteder, lige meget om det drejer sig om medborgerhuse, biblioteker eller andre kultursteder, hvor man mødes om kulturelle arrangementer og fritidsinteresser. Alle aldersgrupper og handicappede skal kunne bruge stederne på lige fod. Det betyder, at stederne skal være

indenfor en rimelig afstand og udstyret med den nødvendige teknik, der kan afhjælpe funktionsnedsættelse.

Fritids- og kulturtiltag rækker desuden ud over at tænke på kommunens borgere. Begge dele er vigtige i forhold til at tiltrække både nye borgere og turister.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi vil fortsat arbejde på, at der er lokaler i hele kommunen, hvor borgere kan mødes uden at skulle betale for det.
- Vi ønsker, at Sønderborg skal slå sig op på at være stedet for amatørmusikken med de gode faciliteter.
- Vi vil arbejde på at skaffe lokaler til de store orkestre og kor.
- Vi ønsker, at Sønderborg skal være en kommune, hvor der er en mangfoldighed af kunstarter.
- Vi vil gøre en større indsats for at få børn og unge fra andre kulturer til at deltage i sport og andre fritidsaktiviteter.
- Vi ønsker, at styrke udviklingen i landsbyerne ved at støtte op økonomisk såvel som med rådgivning, når borgere selv tager initiativer.
- Vi ønsker, at den politiske debat skal understøttes både ved at inddrage borgerne og ved at sikre, at der er steder, hvor de politisk aktive kan mødes på tværs af partier.
- Vi vil drøfte biblioteksvæsenets vilkår med henblik på at fremtidssikre det både indholdsmæssigt og geografisk.

Mennesker, som er sårbare

Vi har et særligt ansvar over for vores sårbare medborgere. Som kommune skal vi være med til at skabe mulighed for, at de kan være en del af fællesskabet på lige fod med alle andre. Det betyder, at deres ressourcer skal bruges til fællesskabets bedste, og at de skal tilbydes den hjælp, der er nødvendig, for at det kan lade sig gøre.

De sårbare borgere, som kommunen skal tage hånd om, er en meget blandet gruppe, som kan have fysiske og psykiske handicaps, psykiske og somatiske sygdomme, forskellige misbrug eller være flygtninge, som hverken kan vores sprog eller kender vores kultur eller det kommunale system.

I forhold til sårbare mennesker skal vi sørge for, at det offentlige system er let tilgængeligt. For de handicappede drejer det sig også om, at det offentlige rum er indrettet på en måde, så det er muligt for de handicappede fysisk at bevæge sig rundt.

Da disse borgeres problemer og behov ofte er komplekse og kræver, at forskellige forvaltninger med forskellig viden inddrages, er det vigtigt at have arbejds gange, hvor der arbejdes på tværs, så der er sammenhænge i sagsbehandlingsforløbene, og at personer med den relevante viden inddrages.

Rehabiliteringstanken, hvor der sammen med borgeren arbejdes på at opretholde den gode dagligdag og dermed livskvaliteten, skal være central i forhold til de sårbare.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi ønsker, at der for de handicappedetil stadighed skal arbejdes på bedre tilgængelighed.
- Vi vil, at integration skal ske gennem et arbejde, for på den måde at blive en del af fællesskabet. Herved styrkes også sprogkundskaberne.
- Vi vil sprede flygtningefamilier ud i hele kommunen, men på en måde, så de stadig kan bevare deres netværk.
- Vi vil gøre en øget indsats for at integrere flygtninge i lokalsamfundet og i foreningslivet.

Teknik og miljø

Teknik- og miljøområdet handler om vores alles infrastruktur, miljø og natur. Vi skal alle – børn, unge og gamle – kunne færdes sikkert på veje, stier og i vores natur. Det kan vi kun, hvis vores veje, rundkørsler, lyskryds og stier m.m. er i god stand.

Især er det vigtigt fremadrettet, at vi indretter vores landområder, strandområder og bymiljøer, så de er tilgængelige og sammenhængende. Ligeledes skal de indgå som en del af kommunens sundhedsfremmetiltag og som en del af at kunne leve det gode liv.

Igennem en årrække har et fyrtårn på området været Projekt Zero. Projekt Zero-målene for 2029 skal fastholdes, fordi det handler om at forbedre vores fælles natur og miljø og dermed vores mulighed for at sikre vores sundhed. Rent miljø og sundhed går frem for økonomi.

Projekt Zero er samtidig med til at skaffe arbejdspladser og kan desuden indgå som en del af uddannelsesmiljøet.

En del af infrastrukturen er vores boligplanlægning. Boligområder skal indrettes, så de fremmer fællesskabet mellem mennesker.

Ligeledes skal boligområderne afspejle, at vi er forskellige grupper af mennesker med meget forskellige behov og krav, både i forhold til indretning og økonomisk formåen.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi vil, at den kollektive trafik skal overgå til vedvarende energi til gavn for miljøet.
- Vi vil optimere vejnettets sikkerhed ved hjælp af rundkørsler, trafiklys og afstrøber, hvor det er relevant og nødvendigt.
- Vi ønsker, at Sønderborg skal markedsføres som cyklisternes og de gåendes kommune. Det betyder, at stisystemer skal være sammenhængende og i god stand.
- Vi vil, at alle skal kunne få rent drikkevand. Det betyder, at der er områder, der skal sikres i forhold til hyppige og voldsomme regnskyl.
- Vi vil skåne miljøet ved, at alle, der bor i områder med fjernvarme, skal bruge fjernvarme. I de områder, hvor det ikke kan lade sig gøre, skal vedvarende energi opprioriteres.
- Vi vil tage endelig stilling til vindmøller.
- Vi vil binde kommunen bedre sammen af en effektiv kollektiv trafik.
- Vi vil primært udlægge nye boligområder i et bånd fra Rinkenæs til Hørup.
- Vi ønsker, at der skal findes nye områder for sommerhuse til udlejning.
- Vi vil finde områder i Sønderborg by til at bygge bynære boliger.

- Vi vil arbejde videre med tanken om landsbybusser.

Hvilke værdier ønsker vi, at der lægges vægt på i de livsfaser, vi alle går igennem?

Børn

Daginstitutioner og dagpleje

Dagplejen og daginstitutionerne er en forudsætning for, at forældrene kan passe deres arbejde. Tilbuddene skal derfor afspejle de behov, forældrene har for at få deres børn passet.

Rigtig mange børn er i dagpleje og institution i mange timer hver dag. Der skal derfor være fokus på det pædagogiske arbejde og også, at der bliver afsat tilstrækkelig tid til arbejdet.

Kvaliteten i den gode dagpleje og daginstitution skal fortsat sikres ved at have fokus på følgende elementer:

- God ledelse, der tager hånd om både personaleledelse/-udvikling og pædagogisk ledelse.
- Samarbejde med sundhedsplejen for at sikre en tidlig indsats i forhold til de udsatte børn.
- Tidlig indsats/ forældrerådgivning for at sikre, at også de udsatte børn får en god start i livet.
- Sund mad.
- Fysiske rammer, som giver alle børn mulighed for at udfolde sig på den måde, det er bedst for dem.
- I både dagpleje og børneinstitutioner skal der være plads til både de børn, der har brug for specielle pædagogiske tiltag og de børn, som tilhører normalområdet.
- Tæt samarbejde mellem institutioner og skoler som basis for at give alle børn en god skolestart.

De kommunale dagplejere og daginstitutioner skal være de bærende institutioner på området. Som udgangspunkt ønsker vi derfor ikke flere private tilbud. Ved at samle ressourcerne kan vi skabe de bedste tilbud for alle.

I landområderne skal der stadig være mulighed for at oprette børneuniverser, så børnene kan forblive i deres nærmiljø. Børneuniverserne udgør en væsentlig del af at sikre et godt fællesskab og mulighed for at skabe et godt liv i landområderne.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi vil fortsat have børneuniverser, hvordet giver mening.
- Vi vil have en aktiv indsats for at forbedre "arbejds miljøet" for børn.
- Vi vil fokusere på fagligheden og normeringerne. Politisk skal det drøftes, om der er tid nok til at opbygge de relationer til børnene, som er nødvendige for at udføre pædagogisk arbejde med kvalitet.
- Vi vil udfordre reglerne for tilskud og etablering af private institutioner.

Folkeskolen

Folkeskolen er grundpillen for alle børns fremtidige uddannelsesmulighed. Med fællesskabet som rammen skal folkeskolen give det enkelte barn mulighed for at lære og udvikle sig som menneske. Folkeskolen skal give barnet en god basis for at kunne fungere i vores samfund. Det betyder, at folkeskolen skal kunne rumme både de elever, der er bogligt stærke og de elever, som arbejder bedst med hænderne.

Vi ønsker, at der skal være fokus på elevernes udbytte af skolegangen. Alle elever skal have en skolegang, som understøtter en senere uddannelse, ligegyldigt hvilket socialt lag de kommer fra.

Nøgleordene i vores folkeskole skal stadig være

- Science
- Læring
- Bæredygtighed
- Kreativitet
- Kompetencer
- Livsglæde
- Trivsel
- Teknologi
- Innovation

Folkeskolen skal være den bærende skole. Som udgangspunkt ønsker vi derfor ikke flere friskoler. Ved at samle og beholde ressourcerne i folkeskolen, sikrer vi den bedste skole for alle.

Et indsatsområde på skoleområdet er stadig at implementere den nye skolereform. Socialdemokraterne er enige i formålet med den nye lov, hvor fysisk aktivitet og bevægelse skal ind i undervisningen, men har også forståelse for, at det kræver tid at få reformen implementeret. Indsatsen med at uddanne lærerne til at inddrage understøttende undervisning og læringsstile i undervisningen skal prioriteres højest.

Ledelserne på skolerne har med den nye skolelov også fået udfordringer, som kræver ændringer i den måde, de tænker ledelse på. Der skal derfor fortsat være fokus på at klæde skolelederne på til den nye opgave.

Skolereformen har også betydet ændringer for SFO'en. Der skal derfor være fokus på, at der er sammenhæng mellem det, der sker i skolen og SFO'en. SFO'en kan f.eks. være en del af indsatsen for gråzonebørn.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Først og fremmest skal folkeskolen have ro til at gennemføre den ny folkeskolereform. Herunder uddanne ledere og lærere til de nye krav, reformen stiller.
- Vi ønsker en lektiefri skole for at sikre lige muligheder.
- Vi vil fortsat arbejde på at få inklusionen til at lykkes ved styrket brug af to-lærer-ordninger, tværfagligt samarbejde, samt udvidet brug af holddeling.
- Vi vil arbejde med tiltag, som gør det lettere for handicappede børn. Det kan handle om både fysiske og psykiske handicaps.

- Vi ønsker frugtordninger og madordninger, der sikrer, at alle børnene kan koncentrere sig og dermed lære.
- Vi vil have fokus på uddannelsesvejledning, hvor boglige og håndværksmæssige uddannelser er ligestillet.
- Vi ønsker at hjælpe de børn, som har vanskeligheder med at opnå de nødvendige kundskaber, så de kan få øje på de kompetencer, som ud over karakterer kan være med til at pege hen imod den rigtige uddannelse.
- Vi vil udfordre regler for tilskud og etablering af private skoler.
- Vi ønsker, at der stadig skal være små skoler i lokalområderne. Både af hensyn til børnene og til lokalområdet.

Unge

Det er meget vigtigt, at alle unge får en uddannelse og udvikler kompetencer, der giver dem mulighed for at få det liv, de ønsker sig.

Især skal der være fokus på, at flere tager en erhvervsuddannelse. Kommunen skal være garant for, at der er et tæt samarbejde mellem folkeskoler og erhvervsskoler som led i, at de unge får øje på muligheden for en erhvervsuddannelse.

Erhvervsuddannelserne kan kun gennemføres, hvis der er de nødvendige praktikpladser. Kommune og erhvervsliv skal i et tæt samarbejde stille de nødvendige praktikpladser til rådighed. Som led i at skaffe praktikpladser skal kommunen desuden stille krav til kommunens leverandører om at oprette lære- og praktikpladser.

Sønderborg skal fortsat være en attraktiv uddannelsesby, hvor der er mulighed for at tage en videregående uddannelse, som kan være med til at fastholde de unge i kommunen, så de senere kan blive en god arbejdskraft for kommunens virksomheder.

For de unge er det vigtigt at kunne mødes med andre unge også i fritiden. Kommunen skal derfor stille lokaler m.m. til rådighed, hvor det er muligt at mødes med andre unge.

Sønderborg er hovedbyen, når det drejer sig om uddannelsesmiljø og steder, hvor unge mødes. Der skal derfor være lige muligheder for at være en del af ungemiljøet, ligegyldigt hvor i kommunen de unge bor.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi vil gøre en særlig indsats for den gruppe unge, der har sværest ved at opnå fodfæste inden for uddannelse og arbejdsmarked. Det kan f.eks. handle om mentorordninger og bedre overgang fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne.
- Vi vil sætte fokus på oprettelse af praktikpladser både på det offentlige og private arbejdsmarked.
- Vi skal hjælpe med at knytte studerende til virksomhederne, så de vælger at bosætte sig i Sønderborg Kommune.
- Vi vil som planlagt gøre Ungehuset permanent og være med til skabe rammer for forskellige

grupper af unge.

- Vi vil give mulighed for, at unge fra andre dele af kommunen kommer nemt og billigt til Sønderborg, så de kan være en aktiv del af studiemiljøet.
- Vi vil styrke Ungdomsskolen, så den kan tilbyde et bredt tilbud af aktiviteter.

Erhvervsaktive

Både virksomheder og kommune har brug for de erhvervsaktive borgere. For at de kan passe deres job, er kommunen rygraden, der sikrer, at det kan lade sig gøre. De erhvervsaktive skal være sikre på, at der er pasningstilbud til deres børn, og at der er et sikkerhedsnet, hvis de bliver syge, mister jobbet, eller får en arbejdsskade.

Jobcenteret er en vigtig del af arbejdsmarkedet. Jobcenteret skal være med til at motivere borgere, som er uden for arbejdsmarkedet, til uddannelse og efteruddannelse, målrettet de jobs, der er til rådighed. Virksomhederne skal kunne få den nødvendige arbejdskraft. Jobcenteret skal have en tæt kontakt til – og samarbejde – med virksomhederne. Samarbejdet skal danne grundlag for, at kommunen kan være med til at sikre, at virksomhederne får den uddannede arbejdskraft, de har brug for.

Som kommunens største arbejdsplads har vi en særlig forpligtelse til at oprette varige skåne- og fleksjobs, herunder mikro-fleksjobs.

Virksomhederne skal ligesom kommunentage et socialt ansvar og være med til at give mennesker med nedsat arbejdsevne en mulighed for at få et arbejde, så de kan blive i stand til at klare sig selv. Sociale klausuler i udbudsmateriale er med til at sikre både elev- og praktikpladser og job til særligt udsatte grupper. Det betyder, at kommunen ikke kun skal lægge vægt på bedste og billigste pris, men også i høj grad kigge på, om opgaven indeholder tilbud til borgere med et særligt behov for at deltage i arbejdslivet.

Der skal stilles krav til kommunens leverandører i sociale klausuler om f.eks. at oprette lærlinge- og praktikpladser, for på den måde at tage et medansvar for uddannelse af unge mennesker, så de efterfølgende kan blive aktive borgere, der kan bidrage til fællesskabet.

Ved udbud af kommunale opgaver skal vi sikre, at de, der byder ind på opgaven, overholder de overenskomstmæssige regler og aftaler for deres ansatte.

Fagforeningerne er en vigtig samarbejdspartner for kommunen. Fagforeningerne har lige som jobcenteret kontakt til mange af de erhvervsaktive borgere, som af den ene eller anden grund ryger ud af arbejdsmarkedet, og de kan være en aktiv samarbejdspartner i at få borgere tilbage til arbejdsmarkedet.

I forhold til arbejdsmarkedspolitikken ønsker vi, at lovgivningen skal tolkes med udgangspunkt i det enkelte menneske.

Borgere, der kommer i kontakt med jobcenteret, skal mødes med respekt. Sammen med borgeren skal jobcenteret planlægge forløb, som giver mening for den enkelte borger, og som kan hjælpe borgerne tilbage på arbejdsmarkedet med det mål, at de skal kunne bruge deres ressourcer og kompetencer.

I forhold til syge borgere, skal der arbejdes mere tværfagligt. Der skal på det område være medarbejdere ansat, som ved hvad sygdom gør ved mennesker, og ved hvad der skal til for, at de kan mestre deres sygdom og få en mulighed for at komme tilbage til arbejdsmarkedet.

Der skal desuden være accept af, at der er borgere, som ikke kan komme tilbage på arbejdsmarkedet.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi har et mål om, at alle under 30 skal have et arbejde eller være i uddannelse. Det betyder, at kommunen skal understøtte med den hjælp, som er nødvendig.
- For at kunne hjælpe de borgere, der har brug for hjælp til at finde arbejde eller komme i uddannelse, skal jobcenteret være stedet, som har det bedste samarbejde med virksomhederne og uddannelsesinstitutionerne i området.
- Vi ønsker, at syge borgere skal behandles med respekt, og der skal være accept af, at de er syge.
- Vi vil stille krav til virksomhederne om at uddanne deres medarbejdere.

Seniorer og ældre

For seniorer og ældre er det vigtigt at kunne fastholde livskvaliteten, selv om der kommer både fysiske og psykiske udfordringer. De skal kunne føle sig trygge, så de stadig kan leve det liv, de ønsker.

For de fleste er det livskvalitet at kunne klare sig selv så længe som muligt. For at kunne dette kan det være nødvendigt at bruge velfærdsteknologi. Det sker allerede i dag. Fremadrettet skal der bruges endnu mere teknologi både i borgernes eget hjem og på plejecentrene.

En anden ting, som er vigtig for at kunne klare sig selv så lang tid som muligt, er boligen. Den skal være indrettet på en måde, så man med nedsat funktion stadig kan klare sig selv.

Boligen er også vigtig, når vi taler om ensomhed. Både seniorer og ældre bliver alene eller vælger at være alene. Det betyder, at der skal være boligmiljøer, hvor man kan mødes og være sammen med andre mennesker, og også hjælpe hinanden.

Borgerne bliver ældre og ældre, og det betyder, at der stadig er flere, der bliver demente. Indsatsen i forhold til de demente skal derfor intensiveres. Medarbejderne skal løbende uddannes for at kunne håndtere de demente borgere på den bedste måde.

De demente borgere kræver meget tilstedeværelse. At være sammen med andre giver dem tryghed i en verden, som de har svært ved at forstå og agere i. Der skal derfor hele tiden være fokus på personaleresourcerne.

På ældreområdet arbejdes der allerede med rehabilitering forstået på den måde, at man skal forsøge at hjælpe seniorer og ældre, så de kan fastholde de aktiviteter, som gennem deres liv har givet dem

livskvalitet. Også i forhold til rehabilitering er det nødvendigt med tilstrækkelig tid. Frivillige kan være en del af rehabiliteringen, men frivillige skal netop være frivillige og skal derfor ikke indgå i den daglige planlægning.

Som for alle andre er det også for ældre livskvalitet at spise godt. Duften af mad styrker appetitten, og måltidet er en mulighed for at mødes med andre. Derfor skal maden laves på plejecentrene, så beboerne får hele oplevelsen omkring maden med.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- På ældreområdet skal vi drøfte normeringerne løbende. Der skal være tid nok til arbejdet med de ældre og demente, hvor relationsarbejdet, der sikrer kvalitet i omsorgen, men også det der kræver tid.
- Vi vil sætte fokus på ensomhed.
- Vi vil sætte fokus på boligmiljøer, hvor de ressourcerne ældre kan opbygge fællesskaber og på den måde selv være med til opretholde rammerne for det gode liv.
- Vi vil sætte fagligheden i centrum. Der skal være ro til at arbejde med de faglige indsatser. Der skal ikke sættes flere skibe i vandet, end der kan sejles i havn.
- Vi vil fortsat arbejde med at opbygge og understøtte det frivillige arbejde.

Erhverv

Erhvervslivet

Erhvervslivet sikrer job til mange af kommunens borgere, og erhvervslivet kan desuden være med til at skabe flere arbejdspladser og dermed tiltrække nye borgere.

Vækstrådet, som byrådet har nedsat til at udføre den erhvervspolitik, byrådet beslutter, skal derfor fortsat skabe gode rammer for virksomheder og andre erhvervsdrivende, så de har mulighed for at etablere sig i kommunen og udvikle deres virksomhed.

Kommunen skal levere en hurtig og faglig kompetent rådgivning og sagsbehandling, når virksomheder og erhvervsdrivende henvender sig.

Kommunen skal ligeledes være med til at skaffe og uddanne den nødvendige arbejdskraft og tiltrække højtuddannede medarbejdere til virksomhederne.

For virksomhederne er det vigtigt, at der i kommunen er ægtefællejob. Derfor skal der hele tiden være fokus på at få forskelligartede virksomheder til kommunen. Det kan dreje sig om både private og offentlige virksomheder.

Samtidig skal virksomhederne forstå, at de er en del af fællesskabet og derfor skal bidrage ved at tage et socialt ansvar. De skal kunne rumme medarbejdere, der har problemer både fysisk og psykisk.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi vil udlægge og markedsføre attraktive erhvervsområder.

- Vi skal fortsat optimere sagsbehandling og service overfor virksomheder.
- Vi skal tiltrække og understøtte udvikling af flere typer af arbejdspladser.

Turisme

Vi bor i et naturskønt område, som rummer en masse historie, og hvor der er mulighed for at smage på sønderjyske specialiteter i særklasse.

Allerede i dag er turismen et område, hvor der satses. Det skal det fortsat være. Nye muligheder for at tiltrække turister skal hele tiden afdækkes og styrkes. Den lokale turisme skal fortsat understøttes, og vi skal som kommune stadig være aktive i udviklingen og markedsføringen af Destination Sønderjylland.

Det Sønderjyske Hus er et led i at sætte fokus på vores kommune som turistområde og skal stadig være det.

Turisterne er med til at give indtjeningsmuligheder for kommunens erhvervsliv. Derfor skal der være et tæt samarbejde mellem turistvirksomheder og kommunen med henblik på at tiltrække turister.

Muligheder for turisterhvervet skal udnyttes i hele kommunen.

Turistområdet har mange arbejdspladser, som kan besættes af mennesker med ingen eller korte uddannelser, og det er derfor et vigtigt led i at hjælpe dem, der ofte har det svært ved at finde et job.

På baggrund af værdierne ønsker vi at gøre følgende:

- Vi vil understøtte og medvirke til realiseringen af Nordals Ferieresort.
- Vi vil understøtte udviklingen af turismeprojektet omkring Gråsten Slot.
- Kommunens hjemmeside skal udbygges med en turistside, hvor der linkes til kommunens tilbud til turisterne, hvor der er mulighed for at markedsføre overnatningsmuligheder mv.
- Vi vil opbygge et frivilligt korps af turistvejledere.
- Vi vil fortælle lokalhistorien via QR-koder og digital teknik.
- Vi vil have bycykler i turistområderne i sommerhalvåret.
- Vi vil støtte, at de grønne områder bruges aktivt til kulturelle arrangementer i samarbejde med kultur- og musikliv.
- Vi ønsker en shuttlebus-ordning med timedrift til Flensborg.